

Здійснення права на конституційну скаргу: аналіз практики Конституційного Суду України

Д. Терлецький

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
голова комітету з конституційного правосуддя та прав людини
Ради адвокатів Одеської області

А. Єзеров

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

Реалізація права на конституційну скаргу обумовлена низкою процедурних обмежень. У статті проаналізовано правозастосовну практику колегій Конституційного Суду України і виокремлено типові помилки з боку суб'єктів права на конституційну скаргу, які визнаються порушенням вимог щодо прийнятності конституційної скарги і слугують підставою для відмови у відкритті конституційного провадження. Авторами визначено формальні та змістові вимоги до належної реалізації права на конституційну скаргу, викладено пропозиції щодо вдосконалення її правового врегулювання.

Ключові слова: конституційна скарга, умови прийнятності, (не)конституційність, судове рішення.

Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»¹, який набув чинності 30 вересня 2016 року, суттєво змінив конституційно-правовий статус Конституційного Суду України. Серед численних нововведень чи не найбільш значущим є впровадження інституту конституційної скарги, що зумовило зміну інтерпретаційних повноважень Конституційного Суду України і, відповідно, ліквідацію інституту конституційного звернення осіб щодо тлумачення Конституції та законів України, який від початку розглядався як «паліатив», заміник конституційної скарги².

Дискусії щодо запровадження в Україні інституту конституційної скарги як важливого засобу вдосконалення конституційно-правового регулювання, забезпечення належного доступу особи до конституційного правосуддя розпочалися з моменту утворення Конституційного Суду України і тривали до останнього часу, ставши предметом ґрунтовних конституційно-правових досліджень³. Проте набуття чинності змінами до Конституції України щодо правосуддя не знімає

---

¹ Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 року № 1401–VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>

² Шаповал В. М. Проблеми розвитку конституційної юрисдикції в Україні / В. М. Шаповал // Вісник Конституційного Суду України. — 1998. — № 2. — С. 52.

³ Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя / М. М. Гультай ; НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування. — Х. : Право, 2013. — 422 с.; Інститут конституційної скарги як засіб захисту основних прав і свобод: порівняльно-правовий аналіз : монографія / за заг. ред. М. М. Гецько, Ю. М. Бисаги, Д. М. Белова. — Ужгород : Гельветика, 2015. — 228 с.; Проблеми та перспективи запро-

питання з порядку денного, а визначає якісно інший, практичний, аспект його подальшого осмислення з метою виявлення проблем імплементації нового інституту конституційної скарги, насамперед щодо захисту особами своїх конституційних прав через подання конституційної скарги.

Аналіз частини четвертої статті 55 та статті 151¹ Конституції України в редакції 2016 року показує, що в Україні було запроваджено інститут нормативної (часткової) конституційної скарги, за якої перевірки на конституційність у разі порушення конституційних прав особи підлягає лише закон, покладений в основу ухвалення судового рішення, тоді як останнє не може бути предметом конституційного контролю¹.

Серед положень Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі — Закон)², якими врегульовано інститут конституційної скарги, принципове значення для належної реалізації особою права на конституційну скаргу мають приписи статті 55, що встановлюють вимоги до конституційної скарги, статті 56, які визначають суб'єкта права на конституційну скаргу, та статті 77, що регламентує умови прийнятності конституційної скарги Конституційним Судом України.

На рівні приписів Основного Закону України *expressis verbis* визначено лише дві істотні умови практичної реалізації права на конституційну скаргу: 1) об'єктом перевірки на відповідність Конституції України є виключно закон України, застосований в остаточному судовому рішенні у справі заявника; 2) перевірка на відповідність Конституції України може бути ініційована лише у разі вичерпання всіх інших національних засобів юридичного захисту.

Отже, об'єктом конституційної скарги є конституційність закону (або окремих його положень), який застосований в остаточному судовому рішенні у справі заявника і є чинним, за винятком випадку, про який йдеться у частині другій статті 8 Закону: «З метою захисту та відновлення прав особи Суд розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) акта (його окремих положень), який втратив чинність, але продовжує застосовуватись до правовідносин, що виникли під час його чинності».

Природа конституційного контролю розкривається саме в його предметі, тому останній важливо правильно визначати при реалізації права на конституційну скаргу. Предмет конституційної скарги становлять конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, зіставивши їх із конкретними положеннями Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України (пункт 5 частини другої статті 55 Закону). Продуктом такого зіставлення стане рішення Конституційного Суду України про конституційність (неконституційність) конкретних положень закону України, що матиме відповідні правові наслідки не тільки для суб'єкта звернення з конституційною

вадження індивідуальної конституційної скарги в Україні : монографія / О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова. — К. : Атіка-Н, 2010. — 108 с.

¹ Study on individual access to constitutional justice, Adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17–18 December 2010) № CDL-AD(2010)039rev-e [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)039rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)039rev-e)

² Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136–VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

скаргою, а й для всіх суб'єктів права в Україні. Законодавець зобов'язав скаржників обґрунтувати у конституційній скарзі свої твердження щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт б частини другої статті 55 Закону).

Оскільки предметом конституційної скарги є конституційність саме закону, а не судового рішення, в якому цей закон був застосований, то за результатами розгляду конституційної скарги настають правові наслідки передусім саме для закону (він втрачає юридичну силу у випадку визнання його таким, що не відповідає Конституції України), а не для судового рішення. Конституційний Суд України не має права ані скасувати, ані змінити, ані направити на перегляд судового рішення. Однак, здійснюючи конституційний контроль, Конституційний Суд України вдається до інтерпретаційної діяльності, оскільки неможливо визначити сутність акта, не витлумачивши його¹. І якщо Конституційний Суд України, розглядаючи справу за конституційною скаргою, визнав закон України (його положення) таким, що відповідає Конституції України, але одночасно виявив, що суд застосував закон України (його положення), витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України, то Конституційний Суд України вказує на це у резолютивній частині рішення (частина третя статті 89 Закону). Натомість, на жаль, законодавством не передбачено жодних правових наслідків такої вказівки для судового рішення та можливості відновлення порушених таким тлумаченням акта прав особи. Однак в умовах відсутності практики з цього питання науковці висловлюють, зокрема, думку про те, що «положення статті 151¹ Конституції стосовно розуміння поняття «застосований в остаточному судовому рішенні ... закон» з точки зору верховенства права та поваги до прав людини можна тлумачити також і через призму актів правозастосування. Тобто КСУ може перевіряти, чи на конституційних підставах ухвалювався сам правозастосовний акт, який ґрунтувався на сумнівних положеннях закону»².

Суб'єктами права на конституційну скаргу відповідно до Конституції України є особи, які вважають, що застосований в остаточному судовому рішенні у їхній справі закон України суперечить Конституції України. Профільний Закон позбавив такої можливості юридичних осіб публічного права — органи державної влади та місцевого самоврядування, утворені ними підприємства, установи та організації. Отже, право на конституційну скаргу належить фізичним особам (громадянам, особам без громадянства, іноземцям) та юридичним особам приватного права.

У статті 56 Закону встановлено вимогу особистого підпису фізичною особою конституційної скарги, а скаргу юридичної особи підписує «уповноважена на це особа, повноваження якої має бути підтверджено установчими документами цієї юридичної особи та актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи». Такі вимоги різко відрізняються від інших галузевих процесуальних норм і невиправдано нівелюють інститут представництва, але мають бути враховані,

¹ Див. детальніше: Конституція України у судових рішеннях / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — С. 4–46.

² Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія / М. В. Савчин. — Ужгород : ПІК-У, 2018. — С. 266.

зокрема адвокатами, при поданні конституційної скарги, оскільки прямо зумовлюють її прийнятність.

Аналіз правозастосовної практики колегій Конституційного Суду України дозволяє виокремити типові помилки з боку суб'єктів права на конституційну скаргу, які визнаються порушенням вимог щодо прийнятності конституційної скарги і слугують підставою для відмови у відкритті конституційного провадження. Поряд із формальними мають місце й змістові помилки, що засвідчують нерозуміння суб'єктами права на конституційну скаргу її сутнісних характеристик.

Насамперед суб'єкти права на конституційну скаргу досить часто помиляються при визначенні конкретних положень закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретних положень Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України (пункт 5 частини другої статті 55 Закону). Положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, мають бути вказані максимально чітко та конкретно. Неприпустимим є ототожнення відповідної норми закону України і статті, в якій її закріплено¹, або зазначення норми закону України, що не була застосована в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу². Останнє застереження є особливо важливим, якщо в значенні остаточного судового рішення у справі виступає, наприклад, ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження у справі. Так само конкретно у конституційній скарзі мають бути визначені положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити положення закону України. Неприйнятним є цитування різноманітних положень Конституції України безвідносно до відповідних положень закону України, без розкриття їхнього змістового протиріччя³.

Втім, значно складнішим завданням для суб'єктів права на конституційну скаргу є обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55 Закону). Передусім, обґрунтовуючи твердження щодо неконституційності, необхідно зважати, що наведення лише змісту положень законів України, інших нормативно-правових актів, цитування приписів Конституції України, юридичних позицій Конституційного Суду України та рішень Європейського суду з прав людини без

¹ Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 5 квітня 2018 року № 32-2(I)/2018 у справі № 3-35/2018(1424/17) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/32-2i2018.pdf; Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 12 квітня 2018 року № 80-3(I)/2018 у справі № 3-165/2018(848/17) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/80-3i2018.pdf>

² Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 6 квітня 2018 року № 44-2(I)/2018 у справі № 3-98/2018(4525/17) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/44-2i2018.pdf

³ Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року № 174-1(II)/2018 у справі № 3-203/2018(2170/18) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/174-12_2018.pdf

аргументації невідповідності оспорюваних положень закону України Конституції України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності¹, в тому числі в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону.

Виходячи з практики Конституційного Суду України², припущення суб'єктів права на конституційну скаргу також не можуть вважатися аргументами на підтвердження неконституційності положень закону України.

Надаючи обґрунтування тверджень щодо невідповідності положень закону України Конституції України, потрібно пам'ятати, що неналежне законодавче врегулювання або його відсутність не може бути підставою для відкриття конституційного провадження у справі³, а заповнення прогалин у нормативно-правових актах, прийняття законів, внесення до них змін і доповнень, узгодження їх положень між собою є прерогативою Верховної Ради України і не належить до повноважень Конституційного Суду України⁴.

В основу обґрунтування неконституційності положень закону України не можуть бути покладені твердження щодо розбіжностей у судовій практиці, оскільки вирішення питань застосування судами законів України також не належить до повноважень органу конституційної юрисдикції в Україні⁵.

¹ Ухвала Конституційного Суду України від 8 липня 2015 року № 29-у/2015 у справі № 2-29/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v029u710-15>; Ухвала Великої палати Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 13-у/2017 у справі № 2-11/2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013u710-17>; Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 31 травня 2018 року № 186-2(II)/2018 у справі № 3-201/2018(2163/18) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/186222018.pdf

² Ухвала Конституційного Суду України від 13 квітня 2004 року № 32-у/2004 у справі № 2-36/2004 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v032u710-04>; Ухвала Конституційного Суду України від 15 листопада 2007 року № 64-у/2007 у справі № 2-50/2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v064u710-07>; Ухвала Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 2-у/2010 у справі № 2-2/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002u710-10>

³ Ухвала Конституційного Суду України від 21 березня 2002 року № 9-у/2002 у справі № 2-17/2002 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v009u710-02>; Ухвала Конституційного Суду України від 27 лютого 2013 року № 8-у/2013 у справі № 2-9/2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v008u710-13>

⁴ Ухвала Конституційного Суду України від 15 лютого 2007 року № 15-у/2007 у справі № 2-13/2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015u710-07>; Ухвала Конституційного Суду України від 19 травня 2009 року № 15-у/2007 у справі № 2-25/2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v027u710-09>; Ухвала Конституційного Суду України від 24 червня 2009 року № 34-у/2009 у справі № 2-35/2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v034u710-09>; Ухвала Конституційного Суду України від 8 липня 2014 року № 74-у/2014 у справі № 2-62/2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v074u710-14>

⁵ Ухвала Конституційного Суду України від 31 березня 2010 року № 15-у/2010 у справі № 2-11/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v015u710-10>; Ухвала Конституційного Суду України від 3 липня 2014 року № 73-у/2014

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 55 Закону в конституційній скарзі має бути зазначено, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону України. У цьому контексті доцільно підтримати зауваження експертів Центру політико-правових реформ, що ця вимога прямо не впливає з положень статті 151¹ Конституції України і може тлумачитися як обмеження права особи на конституційну скаргу. Також можливе застосування неконституційного положення закону України в остаточному судовому рішенні, що не порушило право суб'єкта права на конституційну скаргу¹.

Варто зазначити, що дотримання цієї вимоги юридичними особами може вимагати додаткової аргументації, оскільки йдеться про порушення гарантованого Конституцією України права людини. Природно, розділ II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України закріплює конституційні права, свободи і обов'язки насамперед людини і громадянина та їх гарантії. Про це свідчить як назва цього розділу, так і системний аналіз змісту його статей та частини другої статті 3 Конституції України². Цивільний кодекс України, визначаючи цивільну правоздатність, закріплює загальне правило, відповідно до якого юридична особа здатна мати такі самі цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині (частина перша статті 91)³. Зважаючи на Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99, незаперечним аргументом про віднесеність права людини, гарантованого Конституцією України, юридичній особі виступатиме, як видається, пряма вказівка про це в законі України або іншому нормативно-правовому акті.

Суб'єкти права на конституційну скаргу нерідко припускаються й суто формальних помилок, які також призводять до відмови у відкритті конституційного провадження у справі. Так, зокрема, адвокат, якого суб'єкт права на конституційну скаргу — фізична особа — уповноважила представляти інтереси в Конституційному Суді України, може підписати конституційну скаргу від її імені лише у разі, якщо остання за станом здоров'я або фізичною вадкою не має змоги зробити це

у справі № 2-76/2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v081u710-14>; Ухвала Конституційного Суду України від 24 лютого 2016 року № 14-у/2016 у справі № 2-7/2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/14-y/2016.pdf

¹ Аналітичний звіт щодо запровадження інституту конституційної скарги / Ю. Кириченко, Б. Бондаренко — К. : ФОРМ Москаленко О. М., 2018. — С. 11.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99>

³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

особисто. У такому разі до конституційної скарги мають бути додані документи, які підтверджують зазначені обставини¹.

Аналізуючи практичні аспекти здійснення права на конституційну скаргу, не можна оминати увагою два принципово важливі моменти, які, на нашу думку, не були належним чином урегульовані ані Законом, ані Регламентом Конституційного Суду України (далі — Регламент)².

По-перше, за загальним правилом, відповідно до частини другої статті 75 Закону, строк конституційного провадження у справах за конституційними скаргами не повинен перевищувати шість місяців. Як виняток, сенати або Велика палата Конституційного Суду України можуть визнати конституційне провадження у справі невідкладним, і тоді строк провадження не може перевищувати один календарний місяць. Проте суб'єкти права на конституційну скаргу відповідно до Закону не мають права клопотати перед Конституційним Судом України про визнання конституційного провадження у їхній справі невідкладним.

По-друге, при розгляді конституційної скарги Велика палата Конституційного Суду України відповідно до статті 78 Закону з власної ініціативи може видати забезпечувальний наказ для забезпечення конституційної скарги. Забезпечувальний наказ є виконавчим документом, який видається у виняткових випадках з метою запобігання незворотнім наслідкам, що можуть настати у зв'язку з виконанням остаточного судового рішення. Проте суб'єкти права на конституційну скаргу відповідно до Закону так само не мають права клопотати перед Конституційним Судом України про видання у їхній справі забезпечувального наказу.

Привертає увагу той факт, що Велика палата Конституційного Суду України відповідно до частини першої статті 68 Закону наділена повноваженнями розглядати справи за конституційними скаргами лише після відкриття конституційного провадження виключно у разі відмови сенатів Конституційного Суду України від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України. Сенати Конституційного Суду України можуть відмовитися від розгляду справи в будь-який час до постановлення свого рішення, якщо виникає необхідність у тлумаченні Конституції України або якщо вирішення питання, що розглядається, може спричинити несумісність із юридичними позиціями, попередньо постановленими Конституційним Судом України.

Інакше кажучи, і час, і орган Конституційного Суду України, який вирішує питання про строки конституційного провадження та вжиття заходів забезпечення, є різними: сенати Конституційного Суду України відразу після відкриття конституційного провадження у справі (пункт 6 параграфу 45 Регламенту) та Велика палата Конституційного Суду України після і у разі відмови сенатів Конституційного Суду України від розгляду справи на її розсуд (частина перша статті 68 Закону).

¹ Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 6 квітня 2018 року № 43-2(І)/2018 у справі № 3-166/2018(875/18) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/43_21_2018.pdf

² Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-ps2018.pdf

Відповідно до частини третьої статті 78 Закону способом забезпечення конституційної скарги є встановлення тимчасової заборони вчиняти певну дію, яка може бути адресована згідно з пунктом 2 параграфу 46 Регламенту тільки органу або посадовій особі. При цьому, як було зазначено, вжиття заходів щодо забезпечення конституційної скарги можливе лише у виняткових випадках, які не вказані ані в Законі, ані в Регламенті, і ще мають бути визначені практикою Великої палати Конституційного Суду України.

Відповідно до норм процесуального законодавства (частина п'ята статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України, частина третя статті 459 Кримінального процесуального кодексу України, частина третя статті 320 Господарського процесуального кодексу України, частина третя статті 423 Цивільного процесуального кодексу України) підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане. При цьому в адміністративному, господарському та цивільному судочинстві перегляд справи за виключними обставинами з цих підстав можливий лише у тому разі, якщо судові рішення на цей час ще не виконане. У кримінально-процесуальному законодавстві такого обмеження для перегляду рішення суду не встановлено.

Виходячи із процесуальних строків перегляду відповідними судами за виключними обставинами остаточних судових рішень у справах, доводиться констатувати, що можливість такого перегляду щодо рішень, які набрали законної сили з 30 вересня 2016 року до 3 серпня 2017 року, є мінімальною. Верховна Рада України спромоглася врегулювати процедуру розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України із запізненням майже на рік, адже процедуру розгляду скарг на рівні Закону було врегульовано лише 13 липня 2017 року. Конституційний Суд України через неспроможність ефективно організувати внутрішню роботу в 2017 році ухвалив Регламент із затримкою більше ніж на три місяці, лише 22 лютого 2018 року. І лише 29 березня 2018 року було сформовано колегії та сенати Конституційного Суду України¹, без яких розгляд конституційних скарг не можливий. Як результат, питання щодо відкриття конституційного провадження за конституційними скаргами, поданими до набрання чинності Законом, тобто до 3 серпня 2017 року, вирішувалося протягом квітня — травня 2018 року². Проте навіть за конституційними скаргами, поданими відразу після набрання Законом чинності, ймовірність досягнення суб'єктами права на конституційну скаргу свого приватноправового інтересу через перегляд відповідним судом

¹ Про утворення сенатів Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 29 березня 2018 року № 2-пс/2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2-nc_2018.pdf; Про утворення колегій суддів Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 29 березня 2018 року № 3-пс/2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3-nc_2018.pdf

² Про затвердження тексту щорічної інформаційної доповіді Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 29 березня 2018 року № 17-п/2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/zvit.pdf

остаточного судового рішення у справі за виключними обставинами, на нашу думку, залишається вкрай сумнівною.

Водночас, як показує аналіз рішень Європейського суду з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) та Протоколи до неї не встановлюють додаткових вимог щодо перегляду такого рішення, а саме щодо перегляду виключно рішень суду, які ще не виконано¹.

Рішення Європейського суду з прав людини вимагає від держави *restitutio in integrum*, тобто поновлення первинного стану, що існував у спорі до порушення Конвенції. Саме такий підхід має застосовуватися і до рішень Конституційного Суду України, якими встановлено неконституційність положень законів України, оскільки йдеться про ті самі права і свободи, зокрема про право громадян на справедливий судовий розгляд, яким не може вважатися судові рішення, що постановлене на підставі неконституційних норм.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що запровадження в Україні інституту конституційної скарги, безсумнівно, матиме прогресивне значення для повноти та ефективності забезпечення верховенства Конституції України органом конституційної юрисдикції в Україні. Водночас в аспекті захисту особами своїх конституційних прав через подання конституційної скарги законодавче регулювання, вочевидь, потребує коригування, зокрема щодо вжиття заходів забезпечення конституційної скарги, визнання провадження у справі невідкладним та, найголовніше, визначення умов перегляду остаточного судового рішення у справі у разі встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону чи його окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи.

Терлецкий Д., Езеров А. Осуществление права на конституционную жалобу: анализ практики Конституционного Суда Украины. Реализация права на конституционную жалобу обусловлена рядом процедурных ограничений. В статье проанализирована правоприменительная практика коллегий Конституционного Суда Украины и выделены типичные ошибки со стороны субъектов права на конституционную жалобу, которые признаются нарушением требований о приемлемости конституционной жалобы и являются основанием для отказа в открытии конституционного производства. Авторы определяют формальные и смысловые требования к надлежащей реализации права на конституционную жалобу, излагают предложения по совершенствованию ее правового урегулирования.

Ключевые слова: конституционная жалоба, условия приемлемости, (не)конституционность, судебное решение.

Terletsy D., Yezarov A. The implementation of the right to constitutional complaint: analysis of the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine. The implementation of the right to constitutional complaint is limited by different procedural restrictions. The authors analyse law-application practice of the Boards of the Constitutional Court of Ukraine and typical errors made by the subjects of the right to

---

¹ Інтерв'ю Голови Конституційного Суду України Станіслава Шевчука // Закон і бізнес. — 2018. — № 27 (1377) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.zib.com.ua/ua/133602-golovaksstanislavshevchukvazhkovimagatividprostihlyu.html

constitutional complaint are identified, which constitute the violation of the requirements of admissibility of a constitutional complaint and are the basis for rejection to initiate constitutional proceedings.

The authors determine formal and essential requirements to the due implementation of the right to constitutional complaint and provide proposals to improve its legal regulation.

Key words: *constitutional complaint, admissibility conditions, (un)constitutionality, judgement.*